Divadelní úterý – Steigerwaldova hra „není“ o Grebeníčkovi a symbióza komerční televize s bulvárem

S komunisty se budeme muckat sto let

Svou novou hru Cena facky aneb Gottwaldovy boty napsal **Karel Steigerwald** pro Slovácké divadlo v Uherském Hradišti, kde bude mít nadcházející sobotu premiéru v režii Břetislava Rychlíka. Autor vyvrací, že by hra pojednávala o Aloisi Grebeníčkovi, pojednává prý o cimbálové kapele, která existuje čtyřicet let, ale nikdy nehrála, protože to neumí. Jeden člen té kapely je pronásledován pošťačkou, která mu chce doručit obsílku k soudu.

JANA MACHALICKÁ

Komunismus je důvěrné selhání, které všichni známe zblízka, říká Karel Steigerwald FOTO MAFRA – FRANTIŠEK VLČEK

LN O vaší nové hře se říká, že pojednává o smutně proslulém Aloisi Grebeníčkovi. Proč jste si vybral právě jeho, nebyli by lepší významnější soudruzi?

Kdyby to bylo v Kladně, byla by to hra o Jágrovi, když je to v Uherském Hradišti, tak je tam Grebeníček. Každé město má svého hrdinu. Ale to není hra o Grebeníčkovi, to jsou jen takové řeči. Je o naší současnosti, o tom, jak kuriózně se nevyrovnáváme s minulostí.

LN A jak jsme se tedy podle vás s minulostí vyrovnali?

Nijak. Vracíme ji do našich příbytků, prostě jsme se s ní nerozloučili. Ve hře říká postava: komunismus se nikdy vrátit nemůže, protože nikdy neodešel. Byl a je.

LN A kde se stala chyba, mělo se to po Listopadu dělat jinak, nebo je to otázka vývoje?

Husity třeba považuji za dost velké bandity, a přesto jsme se s nimi nerozloučili ani za šest set let. Měli jsme husitského krále, husitskou šlechtu, husitskou demokracii. Dodnes je lidé vykládají podle svého. Máme po nich heslo „pravda vítězí“. Máme je naivně na vlajce, ale oni mysleli „naše pravda“ a podřezávali lidem cizí pravdy hrdla. Z dějin je neodpářeme. Jsou to naši talibanci. Stejně tak máme komunisty a budeme se s nimi muckat dalších sto let. Byly tu dva miliony členů strany, což s příbuznými vyjde na osm milionů obyvatel. Také chtěli ráj a udělali koncentrák jako každý, kdo ráj chce.

LN Ale nepřipadá vám, že dnes jsou komunisté přece jen legrační dinosauři, kteří nedokážou dát dohromady sebemenší program? Třeba soudružka Semelová, to je přece komická figura.

Ano. Komická a nebezpečná. Můžeme se jí smát, jak chceme, ale při minulých volbách komunistům jen o vlásek unikla moc. Nebýt Babiše, seděli by dnes ve vládě se Sobotkou a hravě by si s ním poradili. Jako dinosauři mi nepřipadají, spíš jako mistři moci. To nezapomněli. Komunistický král nás ještě čeká.

LN A není to tak, že jim stav, kdy za nic neodpovídají, skvěle vyhovuje? Sedí za tučné platy v parlamentu a nemají žádnou zodpovědnost. Jejich děsivý předseda Filip donekonečna žvaní, ale září spokojeností, protože je za vodou.

Je za vodou, ale voda nevoní. Před ním se lákavě rozprostírá a voní moc. To je přece kategorie, která lidi strašlivě ovlivňuje – i pana Grebeníčka, Filipa či tu Gottwaldovu jeptišku Semelovou.

LN Je tedy vaše hra groteska o současnosti?

Je to první cimbálmuzikál. Pojednává o cimbálové kapele, která existuje čtyřicet let, ale nikdy nehrála, protože to neumí. Jeden člen té kapely, takový postarší pán, je pronásledován pošťačkou, která mu chce doručit obsílku k soudu. On dělá všechno možné, aby ho nezastihla. Takže je to také situační komedie.

LN Ale bude to i podobenství a diváci si nejspíš budou za postavy dosazovat konkrétní osoby, ne?

Jedna postava omylem řekne tomu nemocnému houslistovi Grebeníčku. A protože to není pravda, tak my tu hru zastavíme, a aby nevznikly nějaké dohady, vysvětlíme po lopatě, že to žádný Grebeníček není, nýbrž houslista.

LN Říkal jste, že k sepsání hry vás oslovilo Slovácké divadlo, ale co vás ještě inspirovalo?

Bylo jasné, že když to bude na Slovácku, musí se tam objevit téma neúspěšných pokusů soudně hodnotit minulost. Napsal jsem tedy právnickou komedii. V Uherském Hradišti žije spisovatel a soudce Josef Holcman, který vydal knížku povídek *Cena facky*. Je v ní mnoho příběhů a osudů lidí z jeho rodiny i okolí, obětí násilné kolektivizace v padesátých letech. To byla pro mě velká inspirace. Ta knížka mě zaujala čistotou a prostotou, s níž ty tragické osudy lidí vypravuje. Vstoupili do naší hry o současnosti, aby nám všem ukázali, že i pod drtícími pásy totality lze žít čistě a hrdě. Jinou pobídkou byly staré fotografie v muzeu v Uherském Hradišti, na nich tisíc moravských Slováků v krojích, jak hajlují skupině černých esesáků. Napadlo mě, že je to také vyrovnání s minulostí, ovšem po našem. V těch krojích pak chodili do prvomájových průvodů s transparenty „Táto Staline, dej nám mír“.

LN Nám se často předhazuje, jak úžasně se Němci vyrovnali s nacismem, ale to je také iluze. Existuje národ, který se dokázal s minulostí vyrovnat, a jde to vůbec?

S minulostí se lze srovnat jen těžko. Čili nelze. Úkolem té hry ale není, aby něco soudila, ale aby to ukázala, aby o tom mluvila, aby se tomu smála. Aby se nezapomnělo, že to bylo. A aby komunisti neříkali, že u nás bylo lépe než v Itálii. Je třeba se smát, smích je silnější argument než soudní rozsudek. Divím se té nekonečné frašce sporů, jestli se komunisti omluvili za minulost. Oni říkají, že ano, ale jiní říkají, že ne nebo že málo. Ta debata je nesmírně groteskní. Jak se může někdo omlouvat za minulost? Ale je to v módě. Čekám, kdy se omluvíme do Magdeburgu za to, že ho husiti vypálili. Jednou se bude chtít, aby lidstvo řeklo: Milá zeměkoule, promiň.

LN Říkal jste mi již dříve, že ve hře vystupuje Karel Marx. Jak se tam vzal?

Vylezl z hrobu a přiletěl na koštěti. Soudruh z kapely je vyděšený, jak to, že marxista a materialista může vylézat z hrobu. A Marx mu říká, že když je to pro rozvoj pokroku, materialismus se nesmí brát dogmaticky. Vstal z hrobu Kristus, má na to právo i Marx. Mohou vznikat i pokroková kouzla a zázraky. Hra je tedy také přednáškou o dialektickém dadaismu. Marx mluví slovanskými nářečími. Stvoří panslovanskou patlaninu, podobně jako Biľak nebo dnes Babiš. Biľak říkal: tato naša zemlja budět navždy českaja. Slované jsou pakáž, nám Židoněmcům se nemohou rovnat, nadává Marx.

LN Když už jsme u těch paradoxů, čím to, že u nás se celkem všichni shodnou, že nacismus a fašismus jsou zavrženíhodné totalitní ideologie, zatímco komunismus, který místo rasové šíří třídní nenávist, ale se stejnou zvrhlostí, až tak strašný není?

To je přece jasné. Nacismus je cizí záležitost, věc Němců – a my jsme rádi, že ho mají, protože se jim dá dalších sto let pohodlně vyčítat. Samozřejmě oprávněně. Komunismus je naše domácí věc, a jak jsem říkal, skoro každý má někoho takového v příbuzenstvu. On to byl sice komouš a lampasák, ale jinak hodnej kluk, ten náš Pepík, a když bylo potřeba, něco pro nás na té vojně vždycky ukradl. Komunismus je důvěrné selhání, známe ho všichni zblízka. I těm udavačům se odpouští. Co měli kluci dělat? Je to divadlo jako v té pražské tramvaji, někdo sedí, někdo visí a ostatní se třesou.

LN Nejvyšší soud chce změnu archivního zákona 499/2004, čímž by se omezil přístup badatelů k materiálům z komunistické minulosti. To je přece až neskutečný krok zpět, nehledě na to, že v Německu už skoro čtvrt století ještě lépe než u nás funguje Gauckův úřad. Co si o tom myslíte?

Podepsal jsem marný protest FITES a ARAS. Ten zákon je dalším pokusem, jak zamezit tomu, aby se někdo přehraboval v minulosti. Německo prohrálo válku, bezpodmínečně kapitulovalo a Spojenci je obsadili. Ve východním Německu komunismus nařídili, v západní části nařídili liberální společnost. Řekl bych tudíž, že kromě malé hrstky agentů a pošuků Němci komunismus cítili jako něco cizorodého. My jsme to tak nevnímali, měli jsme husity, cítili jsme komunismus slovansky, nacionálně (přivezla ho legendární vojska z dávných kronik, pěje český básník), ještě se k tomu přidala mnichovská zrada Západu, a tak vznikl dojem, že ti kluci komunistický, jak říkal Masaryk syn, nebudou tak špatní.

LN Ale to bylo přece jen poválečné pomatení, další volby by už komunisté nevyhráli a dobře to věděli, tak museli udělat puč.

Jako malý kluk jsem v padesátých letech, už za doby hrůzy a poprav, viděl ve výkladní skříni hromadu látek a člověka s cedulkou, že je šmelinář, protože zatajil to vystavené zboží. Bylo z jeho z vlastního obchodu, který mu sebrali. A lidé chodili kolem a plivali na něj. Přestali, až když se pán v noci oběsil. Nebylo jich málo, kdo plivali, možná by to i v padesátých letech na vítězství ve svobodných volbách, kdyby byly, stačilo.

LN Vraťme se ještě ke hře. Jaká je vaše metoda psaní, jak se hra rodí?

Divadelní příběh se nedá vyprávět jako román nebo film, je to jen jedna situace, žádná rozvětvená epika. Hamlet přijede ze studií a vidí, že mu otrávili tatínka. A takovou situaci musíte najít. Někdo někam přijede a autora musí napadnout, co z toho plyne. Proto jsem na Slovácko jel. Režisér Rychlík mi ukazoval krajinu, popíjeli jsme ve sklípcích, viděli spoustu zajímavých lidí, navštívili muzeum. Nepustili nás jen do pobořených mučíren v Uherském Hradišti, i když jsme měli velkou protekci až od kmotrů z Prahy. (Tak ty kmotry nepřeceňujte, všechno nemohou.) Byla obava, že tam něco uvidíme. Například budoucí muzeum komunistického teroru. Napadlo mě, že tu situaci vytvoří nehrající cimbálová kapela a do té kapely přijde mladý kluk, že s nimi chce hrát. Je to záminka, hledá mučící elektrické boty. Hra je tedy i detektivka. A nešťastně se zamiluje do dcerky těch, co ty boty schovávají. Čili hra je také tragedie o lásce. Shakespearovských motivů jsem tam použil víc. Chtějí uškrtit dědečka, aby jim jeho estébácká minulost neuškodila ve volbách. Jsou tam různé groteskní i jímavé obrazy, ale důležitá je pořád ta hlavní situace – kapela, která má nějaký zájem, a postavy, které jdou proti tomu.

LN Viděl jste nějaké zkoušky?

Byl jsem tam, když to hledali a chytali, a myslím, že to založili dobře. A v Hradišti je také dobrý a zkušený soubor. Však je šlechtil sám Pitínský.

LN A co v samotném Uherském Hradišti, přece jenom některé věci moc k chlubení nejsou. Máte zprávy, jak to lidé vnímají?

V divadle žádný problém není. Jestli bude problém venku, uvidíme po premiéře. Ale nečekám ho, dnes je všem všechno jedno. Oběti i vrazi splývají, proplétají se v jakémsi veselém rumrajchu. Kdo čeká spravedlnost, je hloupý. Kdo čeká trest, je ještě hloupější. Všichni se dočkají zapomnění. Některé herce měla kdysi paní Grebeníčková ve školce. Vzpomínají na ni, byla to hodná a laskavá učitelka.

Hrát, nebo sloužit bulváru?

JANA MACHALICKÁ

VYROZUMĚNÍ

Tak to máme zase bouři ve sklenici vody – Dagmar Havlová zrušila své angažmá v seriálu Primy *Všechny moje lásky*. Jistě není ani první, ani poslední v branži, kdo zjistil, že mu něco nevyhovuje, a využil možnosti odejít.

Jenže se okamžitě začalo zkoumat, co se skrývá za právnickou řečí, že se strany nedohodly na finálním znění smlouvy a důvodem nebyly finanční podmínky, ale nároky na užití jména a jiných osobnostních práv.

Ale vždyť to napadne každého – komerční televize žijí ve svorné symbióze s bulvárem, jejich seriály dodávají bulvárnímu tisku tučnou potravu. Tyto stanice samy nabízejí své hvězdy Blesku a spol. a tím si také obratně zvyšují sledovanost. No a každý herec na to nemusí mít žaludek a může se svobodně rozhodnout, že na takový cirkus nepřistoupí.

Dagmar Havlová je herečka, a tudíž chce hrát, ale jak vidno, ne za každou cenu. Nepotřebuje být tváří Primy a předvádět se na jejích akcích. A hlavně požaduje ochranu před bulvárem – to je ten pro někoho tak tajuplně znějící nárok na jiná osobnostní práva.

Prima překvapivě na rozdíl od České televize nebyla schopna takovou ochranu zajistit, a tak přišla o hvězdu, na které chtěla stavět. Postoj Dagmar Havlové se zdá pochopitelný, s bulvárem má ty nejhorší zkušenosti. Při představě, co by se také mohlo začít dít mimo samotné hraní a co by v žádném případě nemohla ovlivnit, jí to prostě nestálo za to. Jistěže si to mohla uvědomit dřív, ale třeba chtěla věřit, že se seriózně domluví. Pořídit si angažmá v komerční televizi znamená vstoupit do vod, jež nemusí příjemně vonět, zvlášť těm hercům, kteří si chtějí uchovat nějaký umělecký kredit. Rychlost, s jakou po roli skočila Veronika Žilková, je ale docela zvláštní. Ani ona a jako paní ministrová zvlášť nemá zapotřebí dávat se v plen. Vždyť si s bulvárem také užila dost. V každém případě má ale Prima reklamu zadarmo, i když jim Dagmar Havlová uprchla. Takže účelu bylo bezbolestně dosaženo, každý se aspoň podívá, jak „paní ministrová hraje paní exprezidentovou“. Možná Primě ani o nic jiného než o takové rozvíření vod nešlo, protože se nechce věřit, že její management není s to splnit triviální požadavky slavné herečky, o kterou usiluje.

Shakespearovské slavnosti už brzo odstartují

PRAHA Letní shakespearovské slavnosti se rozrostly do velkého podniku, který přes léto v několika městech nabízí celkem deset titulů.

Letos zahajují 24. 6. komedií *Mnoho povyku pro nic* v režii Jiří Menzela, kde hrají například Jan Révai, Daniel Rous, Václav Jílek, Lenka Zahradnická, Petr Čtvrtníček a Leoš Noha. Souběžně s produkcemi v Nejvyšším purkrabství Pražského hradu poběží od 2.7. představení na letní scéně HAMU v Lichtenštejnském paláci. Hrát se bude *Sen noci svatojanské* v režii Skutru s Davidem Prachařem, Vandou Hybnerovou, Hanou Vágnerovou a dalšími. Koncem měsíce vystřídá na Hradě komedii tragédie – *Richard III*. Hrát se ale ještě bude *Jak se vám líbí, Dva šlechtici z Verony*, *Večer tříkrálový*, *Zkrocení zlé ženy* a *Veselé paničky windsorské*. V červnu Pražský hrad přivítá i hosty z Británie – soubor z londýnského Globu se představí cestovní úpravou Hamleta, dvě představení se odehrají 25. a 26. června.

Letní shakespearovské slavnosti se uskuteční i v Brně, Ostravě, Bratislavě a zavítají na hrad Loket a do Ústí nad Labem. Podrobnosti o 153 představeních získají zájemci na adrese *www.shakespeare.cz*. jmc